

Inleiding jaarverslag 2019 Natuurwerkgroep Liempde

Meer natuur

Stel je nou eens voor dat er alleen maar gras zou groeien? En geen kruiden meer. Of alleen maar mieren? En geen bijen meer. Of alleen maar mais? En geen korenbloemen. Of, stel je voor dat er alleen maar rijen van dezelfde bomen staan, elk op eenzelfde afstand van elkaar? Geen struikje of dode boom ertussen. Biodiversiteit is een samenvoeging van de woorden 'biologisch' en 'diversiteit'. Biodiversiteit staat overal onder druk door menselijke activiteiten, ook in Brabant, ook in ons mooie Liempde. Door omzettingen van natuur in landbouwgrond en door urbanisatie is op veel plekken de oorspronkelijk aanwezige biodiversiteit verloren gegaan. Hierdoor staan de natuur onder druk. Verlies en versnippering van natuurgebieden, een toestroom van meststoffen en chemische stoffen zijn oorzaken waardoor een veelheid van soorten ook uit de natuurgebieden verdwijnen.

Meer natuur zou niet alleen voor ons, mensen, een verademing zijn. Natuurlijk is het zo dat wij er uiteindelijk allemaal beter van worden; wandelen en sporten in de natuur is goed voor je bloeddruk, je geheugen en tegen stress. Maar biodiversiteit is meer dan alleen goed voor de mensen. De Natuurwerkgroep Liempde wil ook meer natuur omdat het beter is voor de natuur zelf, juist om die biodiversiteit. Een bosopzichter zei eens tegen me; “Tja, een bos waar je niet in kan, daar heb je niets aan”. Net als veel anderen, denkt hij dat de natuur in dienst staat van ons mensen. Toch vergist hij zich; wij zijn hier te gast. Soms moet een bos gewoon een bos zijn, zonder onze aanwezigheid. Wij zijn een onderdeel van de natuur en de biodiversiteit is daar een belangrijke component van.

In dit jaarverslag leest u meer over de activiteiten van onze vereniging, activiteiten waar we best trots op zijn. Wij zijn een werk groep en dat zie je op elke bladzijde van dit jaarverslag; er wordt door ons allen hard gewerkt om de natuur te beschermen, te vermeerderen en de biodiversiteit overal een handje te helpen. Als u een lid bent, dat het afgelopen jaar uw schouders gezet hebt onder een project of bij een werkgroep, wil ik u hierbij namens ons allen heel hartelijk danken. Zonder u zijn we nergens. En als u een lid bent dat nog geen plek heeft gevonden in al deze bedrijvigheid, wil ik u van harte uitnodigen om actief mee te komen doen. Want diversiteit is ook een onderdeel van onze vereniging. ‘Hoe meer zielen, hoe meer vreugd’ gaat wat ons betreft niet alleen over de kwantiteit maar ook over de kwaliteit. We willen graag een vereniging zijn die mensen van alle leeftijden verwelkomt, alle culturen en zowel mannen als vrouwen. Zowel in de natuur als in onze vereniging is diversiteit van harte welkom!

Jolan van Herwaarden

Voorzitter Natuurwerkgroep Liempde

Zijn hart lag bij de natuur

Ode aan onze penningmeester, Bert Habraken

‘Maak je geen zorgen, ik leg alles wel opnieuw uit’ dat waren Bert’s woorden toen ik aantrad als voorzitter van de Natuurwerkgroep Liempde. Bert was de penningmeester sinds maart 2016. Gelukkig maar, want de financiën van een vereniging moeten goed in orde zijn en als voorzitter is dat toch wel een flinke zorg. Maar Bert had alles tot in de puntjes beschreven, ingevuld en verantwoord. Met veel verbeeldingskracht en inleefvermogen heeft Bert mij de details van de financiën uitgelegd. En elk jaar tijdens de Ledenvergadering bereidde hij alles voor met de kascontrolecommissie en kregen we een duidelijk en helder idee hoe we er met zijn allen voorstaan.

Maar Bert was geen drukke prater. Tijdens de bestuursvergadering was hij een hartelijke en geïnteresseerde toeschouwer met de goede vragen op het juiste moment. Voor mij als voorzitter was hij een ontzettende lieverd en heel bemoedigend als dat soms nodig was. Zijn hart lag echt bij de natuur, zowel de flora als de fauna en hij wist er verbijsterend veel van. Met veel glunderend plezier sprak hij over het veld achter zijn huis dat nu ook meer biodiversiteit gaat krijgen. Voor ons, de Natuurwerkgroep was Bert ook diegene met

de link naar de Jeugd Natuurwacht en het was Bert die ons bij de les hield over het belang van natuurbeleving van de jeugd. Tijdens de Natuurwerkdag en de ochtenden van de werkgroep Kleine Landschaps Elementen was Bert vaak aanwezig en had hij ook de kinderen van zijn Jeugd Natuurwacht uitgenodigd. Natuurlijk werd er hard gewerkt, met takken en halve bomen gesjouwd, gezaagd en opgeruimd maar het was Bert die van veel zware klussen een spel maakte.

Bert was een belangrijk onderdeel van het bestuur van de Natuurwerkgroep Liempde omdat hij de ruggespraak van onze vereniging was. Daarnaast was Bert ook echt een gezelligheidsdier; hoewel hij heel professioneel zijn deel van de bestuurswerkzaamheden op zich nam, had ie altijd tijd voor een grapje of informeerde hij naar het wel en wee van ieders gezin. Hij was ook een enorm gewaardeerd lid van de vereniging omdat zijn aanwezigheid altijd positief en hartelijk was. Wij gaan Bert ontzettend missen!

Namens het Bestuur natuurwerkgroep Liempde

Jolan van Herwaarden, Voorzitter

Boomfeestdag 2019

Op deze boomfeestdag werden door de leerlingen van groep 8 van basisschool De Oversteek houtwallen en bosjes geplant in het gebied Hooilanden.

Dit gebied ligt aan de noordkant van natuurgebied De Scheeken, aan de Vleutstraat. Het maakt met naastgelegen natuurgebieden, Velder, de Mortelen en het Dommeldal onderdeel uit van het Nationaal Landschap Het Groene Woud. Een gedeelte van het gebied werd tot begin 19e eeuw gebruikt als gemeijnt, een gemeenschappelijk gebied, open, weids en onverkaveld. De boeren van Liempde mochten deze gemeijnt gebruiken.

Met het project wordt i.s.m. SPPiLL het landschapsbeeld van begin 1900 getoond en straks is een stukje gemeijnt te zien waarvan een gedeelte kleinschalig wordt ingericht met houtwallen en bosjes. Maar liefst 70 leerlingen van De Oversteek gingen samen met de vrijwilligers van de Natuurwerkgroep weer fanatiek aan de slag om er voor te zorgen dat alles goed en op de juiste manier de grond in ging. Tel daar de 21 vrijwilligers van de NWG, de leerkrachten, medewerker van gemeente Boxtel en de pers bij op en het blijkt dat er die dag maar liefst ruim 100 mensen in touw waren om een begin te maken om in 2019 62.000 m² te realiseren in De Scheeken! Na afloop werden we gastvrij ontvangen bij Rien en Ria Schellekens van manege De Rekkendonken en was er voor iedereen worstenbrood en koffie/chocomel.

Speciaal voor de vrijwilligers van de Natuurwerkgroep een heel groot dank je wel voor jullie hulp, het is fijn om te weten dat we iedere keer weer op jullie kunnen rekenen!

Jaarverslag Werkgroep Kleine Landschapselementen 2019

Dit jaar zijn we gestart met een werkdag aan de Herscheweg.

De houtsingels en knotwilgen vragen jaarlijks om onderhoud. We doen kunnen niet alles in een keer onderhouden waardoor we een paar keer per jaar aan de slag gaan om de fietspad naar Olland voor mens en natuur een mooie plek te houden.

In februari was de jaarlijkse werkdag samen met de jeugdnatuurwacht.

Het perceel aan de Gemondsestraat nabij de Oeverwaluwwand leent zich uitstekend om met de kinderen te gaan werken. Belangrijk is dat de kinderen op een veilige manier aan de slag kunnen gaan in de natuur. Onder toezien van onze mannen waren ze met beugelzagen flink in de weer.

Na afloop een kop soep en een broodje is dan ook dik verdiend.

De geplande derde werkdag van het jaar hebben we afgelast. Dit had alles te maken met het warme weer. De bomen kwamen vroeg in de knop en de vogels waren begin maart al druk in de weer met het bouwen van nestjes.

Voor 2020 hebben we de werkdag van maart wat vroeger in de maand gepland om toch nog aan het werk te kunnen zonder de natuur te veel te belasten.

Het nieuwe seizoen trappen we af in september. Tijdens een gezellige samenzijn bij Het Groene Woud wordt het programma voor het komende jaar toegelicht en allerlei zaken afgesproken.

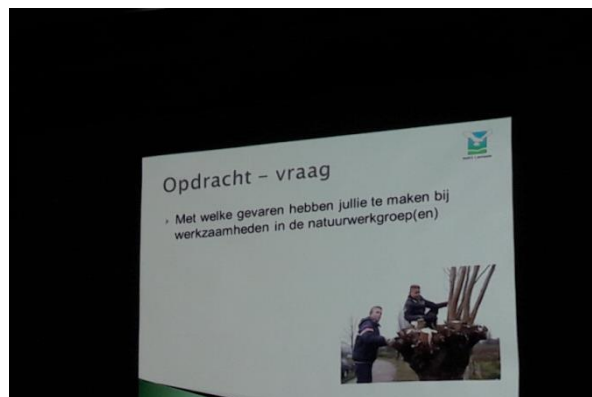
Een van de belangrijkste zaken waar we mee te maken hebben is het veilig werken.

We hebben hiervoor Anton Kerkhofs uitgenodigd. Hij heeft een presentatie gegeven over veilig werken in het veld.

Een hele nuttige avond waar we soms een spiegel kregen voorgehouden over hoe het vooral niet moet maar we hebben ook nuttige tips gekregen.

Conclusie aan het einde van deze avond was dat we de meeste zaken goed voor elkaar hebben maar er ook nog een paar verbeterpunten zijn.

Deze avond werd door nagenoeg bijna alle leden van de werkgroep bezocht. We hebben nog even nagepraat onder het genot van een drankje.

Op zaterdag 7 september was de Vrijwilligersdag van Brabants Landschap. Met 4 leden van onze werkgroep hebben we een nuttige dag beleefd bij Campus Westenwind aan de Lage Vleutstraat in Best. Op deze zorgboerderij werden een aantal workshops georganiseerd o.a. Over het onderhoud van gereedschap, het organiseren van een natuurwerkdag, een presentatie van de natuurwerkgroep uit Best maar we zagen ook een korte presentatie van de film over het Groene Woud die eind 2019 op diverse plaatsen te zien was.

's Middag werd een rondwandeling in de omgeving van de Vleutstraat gehouden. Een mooie dag om samen mensen te ontmoeten die de natuur een warm hart toedragen.

De eerste werkdag van het seizoen vind zoals gewoonlijk plaats bij de Oeverzwaluwwand.

Het gras wordt gemaaid en opgeruimd en de wilgen worden geknot.

Het perceel aan de Goossen bunder grenst grotendeels aan percelen die in het beheer zijn van Brabants Landschap. In overleg mochten we via de gronden van BBL naar de plek die wij nog onderhouden. Voor de toekomst moeten we bekijken of het praktisch is dat wij hier nog gaan werken.

De Nationale Natuurwerkdag vond plaats aan de Herscheweg. Via social media en posters hebben we er alles aan gedaan om mensen te enthousiasmeren om mee te komen helpen. Dat heeft er toe geleid dat er 2 mensen van buiten Liempde hebben meegeholpen met de werkzaamheden.

Gelukkig waren de kinderen en begeleiders van de Jeugd natuurwacht ook weer van de partij en hebben we weer veel werk verzet.

NATUURWERKDAG
een initiatief van LandschappenNL

Op een perceel aan de Blauwhoefseloop hebben we in november en december het nodige snoeiwerk verricht. Het was al weer enige tijd geleden dat we hier zijn geweest, dus genoeg te doen. Voor de liefhebbers was er voldoende kachelhout om mee te nemen.

Lange Kartuizervlechtheg langs 't Coot (Savendonk)

Op initiatief van Natuurwerkgroep Liempde in samenwerking met Staatsbosbeheer hebben Ollandse én Liempdse kinderen hier op 21 maart 2012, boomfeestdag, een heg geplant, die na zeven jaar haar huidige vorm als kartuizervlechtheg kreeg.

Op 23 maart 2019 werd hier een kartuizervlechtstijl-evenement gehouden. Individuele heggenvlechters en teams uit geheel Noord-Brabant hebben deze kartuizervlechtheg onder leiding van Marius Grutters gevlochten met assistentie van wilgdeskundige Fried van den Brand.

Het startschot voor deze kartuizervlechtdag werd gegeven door de wethouder van Boxtel Peter van de Wiel en Jan Sanders (Stichting Kartuizerklooster Sinte Sophia van Constantinopel) als ontdekker van de methodiek. Jan Sanders heeft in 2010 een methodiek van heggenvlechten/heggenleggen (in Kasteren) ontdekt (*'croken ende te samen bynden omme den vrede daermede te onderhouden datter gheen beesten int schot en komen' = breken/knakken en samenbinden om de omheining daarmee te onderhouden zodat er geen runderen in het jonge schot komen*). Hij trof dit aan in 16de-eeuwse documenten van het kartuizerklooster Sinte Sophia van Constantinopel. Het Landschapsfonds van Het Groene Woud zorgde voor financiering van een vlechtheggenproject waardoor vele tientallen een opleiding in het heggenvlechten kregen.

Pinksterweekend 2019, Lutje Kössink, Winterswijk.

vrijdag 7 juni tot en met maandag 10 juni 2019.

Dit jaar gaan we weer eens naar Winterswijk. Zo'n vijf en twintig jaar geleden is de Natuurwerkgroep hier ook geweest. Dat is lang genoeg geleden om de omgeving weer eens te verkennen. De groepsaccommodatie Lutje Kössink waar we verblijven is een gezellig onderkomen in het buurtschap Henxel nabij Winterswijk in de Achterhoek. Te midden van de prachtige natuur, waar nauwelijks geluiden van de drukke buitenwereld doordringen, ligt de stijlvolle scholtenboerderij met een

mooie kamer en suite in jugendstil, de boerderij heeft een goede keuken met alle moderne gangbare apparatuur, en geen stapel bedden.

We hebben de beschikking over een groot veld en kunnen heerlijk buiten zitten als het weer dat toelaat. Omdat we met een grote groep zijn, er zijn deze keer 27 deelnemers, moeten we een beetje inschikken, om te kunnen slapen worden er drie vouwbedden bij gezet, en we moeten wel eens eten met een bord op schoot, maar met een beetje goede wil past het allemaal.

Bij deze herenboerderij bevindt zich een kleine camping met zo'n vijf en twintig plaatsen. Op loopafstand is de Ratumse Beek, en iets naar het noorden het Masterveld met z'n duizenden orchideeën, nu prachtig in bloei.

Vrijdag 7 juli:

Tegen tweeën gaan we bij de accommodatie kijken. Bij de Ratumse beek zien we al twee bekende silhouetten, Driek en Maria zijn er al en zijn daar even gaan kijken. En ook al gauw komen Bert en Annie, en kunnen we met de voorbereidingen beginnen voordat de grote groep komt.

De slaapkamerindeling hebben we al gemaakt, nu worden de papieren met de namen op de deuren geplakt, zodat straks iedereen snel zijn kamer kan vinden. Ook worden er bij de eigenaar dertig klapstoeltjes gecharterd en opgehaald met de kruiwagens, nodig voor vanavond, want de presentatie van Jan Stronks van vanavond kan worden gehouden in de bergruimte waar je de accommodatie binnenkomt. Bert heeft zijn eigen beamer en scherm meegenomen, dus dat komt allemaal dik in orde.

Vanaf vier uur komen de gasten aan, brengen hun spullen naar binnen en ze worden verwelkomd met koffie, thee en iets lekkers. Iedereen heeft ook wat meegebracht voor het buffet van vanavond, en brengt dat naar de keuken of bewaart het nog even in een koelbox.

Als iedereen gearriveerd is gaan we het buffet voorbereiden, heerlijke soep wordt gemaakt, en de andere etenswaren worden op de keukentafel uitgesteld.

We laten ons al die lekkernijen heerlijk smaken, eten fruit na en kiezen appeltaart of kwarktaart bij de koffie. We komen niets te kort!!

Na het eten gaan we de stoelen klaar zetten in de “zaal”, de beamer en het scherm worden ook geïnstalleerd, en onze spreker van vanavond kan maar komen. Als de eigenaar hoort dat Jan Stronks vanavond komt, wil hij ook graag komen luisteren. Natuurlijk, meer dan welkom. Jan Stronks gaat ons vertellen over de natuur en het landschap rond Winterswijk. Jan is één van de twee auteurs van het boek “Beleef de natuur in Winterswijk”, en ook de samensteller van de Vlinderatlas. Zijn ambitie is het verhogen van de

kwaliteit van het kleinschalige agrarische cultuurlandschap van de Achterhoek. In de presentatie vertelt hij van de veengebieden, de bossen, en het cultuurlandschap met de flora en fauna die daarbij hoort. We hebben een fijne avond en de spreker heeft helemaal geen haast, neemt alle tijd. We praten na afloop nog even na, maar niet te lang, het is morgen weer vroeg dag.....

Zaterdag 8 juni:

Een groepje van negen “vroeg vogels” staat om zes uur al klaar om een rondje in de omgeving te gaan lopen. Later horen we dat Martien al om kwart over vijf opgestaan was, dus veel te vroeg, en dat Corry net te laat was en dacht dat we al weg waren, dus het groepje had nog twee personen meer kunnen zijn. Het is wat wild weer, harde wind en bewolkte hemel.

Als we weer “thuis” komen is de koffie al gezet en gaan we lekker ontbijten, en een lunchpakketje klaar maken. Om tien uur zullen we onze gids voor vanmorgen ontmoeten op het parkeerplaatsje bij het Wooldse Veen, te weten Jan Stronks, ja inderdaad, de verteller van gisteravond. Via mooie kleine weggetjes rijden we al carpoolend naar het Wooldse Veen.

Het Wooldse Veen is samen met het Duitse Burlo Vardingholter Venn een waardevol hoogveen met veenputten en veendijken. In de veenputten groeit nieuw hoogveen met zonnedauw, lavendelheide, kleine veenbes en veenmos. Door de grote afwisseling in de bodem en natte en droge plekken komen er veel bijzondere planten en dieren voor.

De wandeling door dit veengebied gaat over een plankenpad, twee planken breed, gelukkig met kippengaas erover, zodat de planken helemaal niet glad zijn. Af en toe is er een “inhaalstukje”, wat iets breder is. Door dit plankenpad en de harde wind is het wel moeilijk allemaal te verstaan wat de gids vertelt, we geven het zoveel mogelijk door. Je ziet duidelijk de damwanden die het water in het veen hooghouden. Bij de Duitse grens staat een kleine uitkijktoren en een eindje verderop zie je drie grensstenen. Nu gaat het plankenpad door een heel nat gedeelte van het veen. Blijf goed op het pad, want een misstap betekent hier beslist een nat pak.

We gaan nog niet terug naar de auto's, Jan Stronks wil ons nog wel een stukje natuurontwikkeling laten zien in het Scholtengoed Den Haar, een klein eindje verderop. Het nieuwe stukje natuur is prachtig, jonge hei en een heel mooie poel.

Jan vertelt dat hier het heideblauwtje voorkomt, en mogelijk de gladde slang. Maar kleine dennenboompjes beginnen al weer op te schieten. Spontaan beginnen we allemaal de kleine zaailingen te trekken, hebben we onze goede daad voor vandaag ook weer gedaan. Weer bij de parkeerplaats gekomen nemen we afscheid van de gids, die zoveel tijd voor ons heeft uitgetrokken. Hij wilde geen vergoeding voor het gidsen hebben, maar dat gaat natuurlijk niet, daarom hebben we het Leembossenboek voor hem gekocht. Daar is hij zichtbaar blij mee. We rijden naar de Harmienehoeve, en gaan lekker aan de koffie of thee met appelgebak. Het middagprogramma is vrij, maar iedereen besluit mee te gaan naar de Borkense Baan. De Borkense Baan is de voormalige goederenspoorlijn tussen Winterswijk en Borken. Langs de spoorbaan liggen voormalige groeven (balastputten) waar materiaal is gedolven voor de aanleg van de spoorbaan. Nu zijn het waardevolle plassen en vennen. De baan kreeg een belangrijke functie als langgerekte ecologische verbindingsweg tussen de verspreid liggende bosjes, houtwallen en natuurgebiedjes.

Tussen de bielzen bloeien de gele brem en kruipbrem. Op het talud van de spoorbaan warmen levendbarende hagedissen zich op. In de lagere gedeeltes naast de rails vind je libellen en juffers in de vennen en poelen. Ook veel vlinders voelen zich hier thuis.

Op weg naar Lutje Kössink rijden we even langs de groeve, wijzen waar de kijkwand is waar je de oehoe kunt zien. Er staan nu heel veel auto's, waarschijnlijk van de deelnemers van de excursie naar de groeve, die 's zaterdagsmiddags gehouden wordt. Een andere keer maar terugkomen. Met zo'n grote groep mensen kun je er toch niet veel beginnen, je kunt de jonge oehoe's alleen maar door de meest rechtse opening in de kijkwand zien.

Als we bij Lutje Kössink teruggekeerd zijn, gaan een paar mensen terug naar het orchideeënweitje Masterveld om nu wat foto's te gaan maken, terwijl de zon schijnt. Anderen beginnen met de voorbereidingen voor de BBQ.

De BBQ smaakt heerlijk, en er worden heel wat bordjes vol geschept. We kunnen gelukkig buiten zitten eten, ondanks de wind en dreigende buitjes.

Na het lekkere eten gaat een groepje nog bij de kijkwand van Willinks Weust kijken, niet allemaal tegelijk, want dan kunnen we toch niets zien. En inderdaad, er zijn twee jonge oehoe's en de moeder, wel moeilijk te zien. Je moet heel precies beschrijven: onder die twee dode berkenboompjes, dan wat naar beneden, en dan links in de hoek van een plateautje, daar zitten ze....

Een paar mensen die nog even op hun beurt moeten wachten kijken nog wat rond bij het toegangshek, en vinden daar twee prachtige **bijenorchissen**.

Er wordt thuis nog wat nagebuurt, enkelen spelen een potje kaart, maar we maken het niet zo laat, want morgen beginnen we weer met een "vroeg vogel" wandeling.

Zondag, 9 juni:

Om zes uur zijn we met 11 mensen al weer benieuwd wat de nieuwe dag ons brengen zal. Eerst de "opbrengst" in de vlinderval maar eens bekijken. Er zijn veel heel kleine, allemaal op elkaar lijkende nachtvindertjes bij, maar ook enkele wat leukere grotere soorten. Er is nog tijd voor een wandelingetje voor het ontbijt. We gaan nog maar eens richting orchideeënweitje en dan nog wat verder daar het bos in. Daar is ook nog een klein heideveldje, gedeeltelijk geplagd.

Gauw terug voor het ontbijt. Iedereen is al weer druk in de weer, we maken weer een lunchpakketje, ruimen de tafels af en gaan vandaag naar het Vragender Veen. De gids van vanmorgen, Louis-Jan van den Berg, een echte "plantenkenner" zullen we om tien uur ontmoeten op de parkeerplaats tegenover de kerk in Vragender. Dus mooi op tijd vertrekken we richting Vragender. Het Vragender Veen is een onderdeel van het Korenburgerveen en 50 hectare groot. Hier treft men nog levend hoogveen aan, door damwanden wordt de waterstand hoog gehouden. Het veengebied is een moeilijk toegankelijke ruigte met verraderlijke, zelfs levensgevaarlijke turfgraten. Met daar omheen een bufferzone die het natuurgebied moet beschermen. Er is een prachtige 15 meter hoge uitkijktoren, en we klimmen naar boven. Boven heb je een prachtig uitzicht over het veen, we genieten er van en raken in gesprek met iemand die al op de toren staat. Hij komt hier heel vaak, en vertelt van de kraanvogels, die in dit gebied broeden. Weer beneden lopen we nog een eindje langs al de veendijkjes, die allemaal de naam dragen van de familie, die er turf mocht steken.

Weer terug op het veldje zien we dat de scouting ook het veen is ingegaan met een gids, en als ze later terugkeren zijn sommigen tot hun middel nat, zij zijn zeker nog een andere wandeling wezen maken dan onze groep, of in het veen gezakt?

Als onze groep weer bij de geparkeerde auto's teruggekeerd is, bedanken we de gids en vragen of hij nog een tip heeft voor een gebied dat we in de middag kunnen bezoeken. Hij beveelt de Koolmansdijk bij Lichtenvoorde aan. Maar eerst gaan we de meegebrachte boterhammen opeten, er staan op het weidje picknicktafels in de zon of in de schaduw van enkele bomen.

Daarna is het tijd voor koffie, dus rijden we terug naar Vragender en kunnen daar bij restaurant Beneman heerlijk onder de grote kastanjabomen op het terras zitten. De welverdiende koffie smaakt heerlijk. Naast het restaurant is een gebouwtje waarin een kleine expositie is gehuisvest van de Stichting Marke Vragender Veen. Iemand gaat de sleutel voor ons halen, en de expositie is zeker de moeite waard. Prachtige foto's van het gebied, en het leuke is dat er niet alleen de winnende foto's van een wedstrijd te zien zijn, maar alle foto's die ingestuurd waren. Zo zie je heel veel facetten van het mooie veengebied. Ook van de geschiedenis wordt het een en ander verteld.

Nu we weer uigerust zijn kunnen we nieuwe ervaringen wel aan. Dus op naar de Koolmansdijk, waar volgens de gids van vanmorgen miljoenen orchideeën moeten staan. Nu zijn dat er wel heel veel, maar het is inderdaad wel geweldig wat we te zien krijgen.

De Koolmansdijk is een ongeveer 15 jaar oud natuurgebied, gelegen ten noorden van Lichtenvoorde. Het is een geweldig groot blauwgraslandgebied, je vindt er droge heide, natte heide, heischraalgrasland en daardoor is er een grote variatie aan beplanting te vinden. Wat een prachtig gebied!!!

Als we weer naar Lutje Kössink rijden bedenken we dat enkele mensen vrijdag al hebben ontdekt dat er vlak bij de accommodatie een ijsboerderij is. En om deze mooie dag en het lekkere weer te vieren rijden we allemaal hier het erf op, en trakteren ons op een heerlijk ijsje. Daarna op naar het "Left over buffet". Er wordt heerlijke soep gemaakt, en we kunnen heerlijk buiten zitten eten en smullen.

Na het eten gaat er weer een grote groep bij de **oehoe's** kijken, in de schemering laten ook nog enkele **rugstreeppadden** zich horen. En onderweg ziet men een **ree met twee jongen**. Wat een dag, wat hebben we veel mooie dingen gezien.....We blijven nog lang buiten zitten, pas een uur of tien wordt het te kil, gaan we naar binnen.

De vlinderval wordt weer in stelling gebracht.

Maandag 10 juni:

Het is al weer de laatste dag van dit Pinksterweekend. Vanmorgen is er geen "vroeg vogelwandeling", maar we zijn wel nieuwsgierig wat de vlinderval deze nacht heeft opgeleverd!

We gaan ontbijten en weer een lunchpakketje maken, zodat we vanmiddag niet de tafel moeten dekken, maar alleen koffie en thee zetten genoeg is, de afwas kan de vaatwasser in, en het beddengoed kan afgehaald en naar een verzamelpunt gebracht worden.

Vandaag gaan we naar Duitsland, naar het Zwillbrocker Venn. Dit Zwillbrocker Venn ligt pal tegen de noordgrens van het Nationaal Landschap Winterswijk aan. Meest opvallend in dit natuurgebied is de grote plas, waaromheen zich een vogelrijk moeras heeft ontwikkeld. Hier heeft een omvangrijke kokmeeuwenkolonie zich gevestigd. Maar echte trekkers zijn tegenwoordig de flamingo's, die hier sinds de jaren tachtig broeden .

Via Meddo en over kleine mooie weggetjes rijden we daar naar toe. De auto's parkeren we achter het mooie barokke kerkje bij de camperplaats, waar een twintigtal campers staan. We lopen naar het ven en dan naar de kijkhut aan de noordkant, waar je een prachtig zicht hebt op het ven en de **flamingo's**. Heel veel krijgende **meeuwen** maken een herrie van jewelste. De flamingo's staan bij hun jongen, of zijn aan het foerageren, geven een prachtig spiegelbeeld in het water.

We lopen terug en gaan het mooie kerkje ook even van binnen bekijken, de deur is open. Daarna lokt een terras, heerlijk onder de grote parasol vinden we een plaatsje, we bestellen koffie en kruisbessentaart.

We rijden nu via een grotere weg terug naar onze accommodatie, gaan aan de koffie en het lunchpakketje, Bernadette spreekt een dankwoordje namens alle deelnemers en geeft een cadeautje aan de organiserende mensen van dit Pinksterweekend , daarna is het de auto's inpakken, afscheid nemen en elkaar een goede reis wensen.

De koek is op, we hebben een prima terugreis. Thuis valt wat regen.

Mocht U het volledige verslag willen lezen van dit weekend, het is te vinden op de site van de NWG Liempde, onder Nieuws/2019

Eindejaarsexcursie 2019

Het is steeds een uitdaging om een nieuwe locatie te vinden voor de eindejaarsexcursie. Er moet voldoende te zien en te doen zijn, er moet een passende horeca-gelegenheid in de buurt zijn én er moeten vogels gespot kunnen worden. Gelukkig kwam er al vroeg in het jaar een tip binnen over Stellendam op Goeree-Overflakkee en het vogelobservatorium Tjil van Natuurmonumenten. Mét een gezellig restaurant “om de hoek”, en daarmee was aan alle voorwaarden voldaan. Blijkbaar sprak het programma veel mensen aan, want binnen twee weken waren alle plaatsen in de bus bezet!

Als vanouds leverde de firma Van Gompel een touringcar, met oude bekende Ernie Smits achter het stuur. De bus was de A2 bij Liempde nog niet opgedraaid of het gonsde al van de gezellige gesprekken. Het vooruitzicht van helder en droog weer droeg bij aan de goede sfeer. Probleemloos bereikten we Stellendam, waar we ons eerst konden verbazen over de indrukwekkende Haringvlietdam. In restaurant Loef wachtte een hartelijk onthaal met koffie en appelgebak.

Ted Sluijter, beheerder van Natuurmonumenten en een vrijwilliger namen ons mee naar Tjil, een bouwwerk dat pas een half jaar eerder opgeleverd was. Ongewild raakte iedereen onder de indruk

van Tjil, dat ruim uitzicht geeft over het Haringvliet. Deze bijzondere constructie heeft de vorm van een ei van een Reuzenster. Heel toepasselijk, want aan het Haringvliet broeden jaarlijks vele Reuzensterren. Helaas lieten zich dit keer niet veel vogels zien, maar dat werd meer dan goed gemaakt door een enorme

Zeearend. Het piepkleine Goudhaantje dat mee terug vloog met de groep bleef trouwens ook niet onopgemerkt.

Uitgewaaid smaakte de lunch in Loef, met soep en belegde broodjes, extra goed. Aan de eigenaren en het personeel viel niet te merken dat ze de dagen er voor het vuur uit de sloffen hadden moeten lopen voor de Kerstbrunches en -diners. Vervolgens stond natuurgebied De Kwade Hoek op het programma. Maar op aandringen van onze vogelaars Dirk en Thieu moesten we eerst aanleggen bij de Buitenhaven. Hier zou zich al enkele dagen een zeldzame Witwangsterren ophouden, en die kans

konden onze vogelaars niet laten liggen. Alleen liet de Witwangstern zich niet zien.....

Na wat geslalom over smalle dijken bracht onze chauffeur Ernie ons naar het parkeerterrein van Natuurmonumenten. Maar het mooie weer had heel wat andere natuurliefhebbers naar buiten gelokt, waardoor er geen parkeerplek beschikbaar was voor auto's, laat staan voor een enorme bus. Gelukkig liet Ernie zich niet het veld slaan en manoeuvreerde hij goedgehumtst zijn bus naar een relatief rustige plek om zijn passagiers te lossen. Vanaf de eerste duinenrij kregen we een mooi overzicht over de Kwade Hoek. In het voorjaar moet het hier wemelen van vele bijzondere plantensoorten, die gedijen bij brak water. Daar viel nu niet veel van te zien, maar het ruige en enorm gevarieerde terrein sprak velen aan. Het terrein is immers zó verschillend van wat wij gewend zijn in het Dommeldal. Over één ding waren we het allemaal eens: de waarschuwing om laarzen aan te trekken was volkomen op zijn plaats. Helaas konden we maar kort ronddolen door de Kwade Hoek en heel wat deelnemers aan de eindejaarsexcursie hebben zich daarom al voorgenomen om in een andere tijd van het jaar terug te keren.

Tekst en foto's: TP

Op Liemt Gemunt

Ook nu kunnen wij weer terugkijken op een sfeervolle en gezellige winterfair van afgelopen december. Veel ondernemers en verenigingen hebben zich gepresenteerd met een stand.

Zo ook de Natuurwerkgroep Liempde, wij hadden een gezellige stand met veel activiteit, zo was er een uilenkast met twee kleine steenuiltjes erin en ook onze prachtige natuurboeken en folders kregen veel aandacht.

Maar het hoogtepunt was het raden van de schedeltjes die uit de braakballen van de uil gekomen zijn. Veel mensen vonden het moeilijk om het aantal te raden maar er waren toch nog 61 mensen die voor 2 Op Liemt Gemunt muntjes een poging deden om te raden hoeveel muizenschedeltjes er in de pot zaten.

Bij de volwassenen waren Désiré van Laarhoven Peter van Baaren de winnaars van het boek 'De Liempde Scheeken, tussen gemeint en wederopbouw' omdat zij het best geraden hadden.

Bij de jeugd hadden we drie winnaars die het Doe-boek voor Groene Woudlopers kregen; Gijs van Mensvoort en Noor vd Brand zaten er dicht bij, maar Jasper van Krieken was de grote winnaar want hij zat met 8.678 schedels écht heel dicht bij het juiste aantal schedels!

Alle winnaars proficiat en veel leesplezier!

Ook was er aandacht voor de op Liemp Gemunt muntjes: er was afgelopen jaar weer voor € 12.516,00 aan muntjes gespaard.

Dit bedrag is verdeeld over de gezamenlijke verenigingen in Liempde en onze Natuurwerkgroep heeft een bedrag van € 180,00 gekregen.

Allemaal hartelijk dank dat jullie zo'n mooi bedrag bij elkaar gespaard hebben en voor het komende jaar gaan we er met zijn alle weer tegenaan om voor december weer op een mooi bedrag uit te komen.

=====

Opa & Omadag 2019

Een natuuractiviteit, speciaal voor grootouders en hun kleinkinderen, was iets volkomen nieuws voor de Natuurwerkgroep. Een mooie locatie is doorslaggevend voor zo'n dag en die werd gevonden op Vrilkhoven, waar Liempdenaar Jo van den Dungen de trotse eigenaar is van "De Roskam". Het is een schitterend, voor de meesten volkomen onbekend, hoekje van Liempde. De kinderen konden er bomen bekijken en meten, vogels spotten, een bijenshowkast bekijken en bloemen en planten bestuderen.

Maar zoals elke (groot)ouder al kon raden: het scheppen van waterbeestjes uit een van de twee poelen op het terrein bleek de grote favoriet. Met behulp van zoekkaarten konden de kinderen vervolgens proberen de waterbeestjes op naam te brengen. Heel wat kinderen (én volwassenen) kregen er maar geen genoeg van. Het werd een groot succes, met bijzondere dank aan Jo van den Dungen (die zelf ook volop liep te genieten)!

Ton Popelier

=====

Vrijwilligersdag2019

Ook in het afgelopen jaar hebben de vrijwilligers van alle werkgroepen zich weer met hart en ziel ingezet voor de NWG Liempde. Dat verdiende een extra-bedankje in de vorm van een excursie. Op zondag 28 april 2019 reden we naar Valkenswaard. Aan de rand van het landgoed Valkenhorst werden we opgewacht door Nick Jeurissen, een jonge en enthousiaste terreinbeheerder van Brabants landschap.

De Valkenhorst was ooit internationaal bekend vanwege de vangst van Slechtvalken, die aan valkeniers verkocht werden. Nu is het een beschermd natuurgebied met een sterke afwisseling van natte en droge biotopen, waar vele vogelsoorten zich thuis voelen. Recent hebben zich hier Wilde Zwijnen gevestigd, en die maakten hun aanwezigheid kenbaar door de vele wroetsporen. De gehaaide dieren lieten zich natuurlijk niet zien, maar ze zullen ons beslist vanuit de dekking in de gaten gehouden hebben. Nick toonde zich een uitstekend gids, die ons op vele opvallende en onopvallende zaken attent maakte. Dat hij zijn vrije zondag voor ons opofferde werd beloond met chocolade voor zijn vriendin en een enorme kluif voor zijn hond.

Het twaalfuurtje in restaurant De Clown ging er bij iedereen goed in, net als de koffie waar menigeen naar snakte na zo'n lekkere boswandeling. Na de lunch bracht een korte rit ons naar Heeze. Hier maakten we een wandeling over de Strabrechtse heide, een van de pareltjes van SBB en een Natura 2000-gebied. Struikhei, Dophei, Gagel, Jeneverbes en Klokjesgentiaan zijn de voornaamste plantensoorten die hier aangetroffen worden. Dit vormt het biotoop voor vele heide-minnende insecten en soorten zoals de Levendbarende Hagedis.

Met zoveel kenners in onze gelederen bleef er maar weinig onopgemerkt. Op de "Plaetse", de reconstructie van een vroegere dries (een driehoekige gemeenschappelijke weide) namen we nog een kijkje in de heidetuin en de insectentuin om uiteindelijk onze dorst te lessen met een welverdiend drankje bij het Heide Café.

Tekst en foto's: TP

Pr-groep

Ook in 2019 stak de PR-groep weer veel tijd en werk in de NWG. Het samenstellen van het jaarprogramma, bedenken van (nieuwe) activiteiten, mede-organiseren van deze activiteiten en ga zomaar door, het hield ons aardig bezig. De groepssamenstelling wijzigde, want Martien Roestenburg nam de plaats in van Bernadette. Het bleef dus “in de familie”.

Voor de PR-groep is er niets leuker dan wanneer er veel volk op lezingen, cursussen, wandelingen etc. afkomt en mensen aangeven er van te genieten. Dat is in 2019 vaak het geval geweest. Het was prettig om te constateren dan met name Brabants Centrum onze persberichten – met foto- in hun geheel opnam. We kregen dan ook opvallend vaak Boxtelse belangstellenden bij onze activiteiten. Liempdenaren werden door A4's, die her en der in het dorp opgehangen worden, nog eens extra geattendeerd op komende activiteiten. En ook dat bleef niet onopgemerkt. In combinatie met de website weet steeds meer mensen inmiddels dat er van alles te beleven valt bij de Natuurwerkgroep!

Jaarverslag Plantenwerkgroep 2019

Net als de laatste jaren, heeft de plantenwerkgroep zich dit jaar weer niet bezig gehouden met het min of meer systematisch inventariseren van een stukje van Liempde of omgeving. We kiezen gewoon ergens een stukje en gaan kijken of het interessant is. Meestal doen we dat op de eerste woensdagavond en de derde dinsdagmiddag van de maand.

Onze grootste afwijking afgelopen jaar was een avondje edelherten kijken met de plantenwerkgroep! Maar dat was heel leuk want we hebben meer herten gezien dan planten! Eerder in het jaar hebben we in De Keel ook een groep edelherten gezien. Ook leuk, maar dat was toevallig dus dat kun je de plantenwerkgroep niet kwalijk nemen.

Natuurlijk hebben we ook veel aandacht besteed aan de planten en ook dit jaar was er weer veel moois en veel interessante plantjes. Waarschijnlijk was de laatste wandeling ook het hoogtepunt in 2019: onze excursie naar de heide bij Heeze en dan speciaal het bezoek aan de heemtuin die bij het start en eindpunt van de wandeling ligt.

Begin van de lente

Onze eerste of bijna de eerste wandeling is meestal naar De Sort om te kijken hoe de voorjaarsbloeiers na de winter wakker worden. In 2019 gingen op 2 april kijken. We zagen: slanke sleutelbloem, bosanemoon, gulden boterbloem en gevlekte dovenetel. En de eenbes begon te komen. We kregen daar ook een eerste teken dat de plantenwerkgroep in 2019 zich (ook) op herten zou richten: er liep een verwilderd damhert tussen de koeien in de wei!

Op 17 april waren we in De Keel: eenbessen, grootbloemige muur in bloei. Een vos blafte heel dichtbij. En we zagen dus een groep van acht edelherten en er liep ook nog een damhert mee!

Bezoek aan het Moorselen en het Torreven

Geweldig mooi weer is het niet op 21 mei 2019: de hemel is dik bewolkt en het is kil, maar een graad of tien Celsius. Dus we hebben ons er op gekleed, de winterjas nog maar eens aangedaan.

We gaan met een klein groepje in twee auto's naar het Moorselen. Dit is een natuurgebied tussen Lieshout en Mariahout. Het terrein is ongeveer tien hectare groot en bestaat uit een zestal natte graslanden, omzoomd door sloten en wilgenbosjes. In het gebied liggen enkele amfibiepoelen. De auto's parkeren we bij de tennisbanen aan de linkerkant van de weg, tegenover een kapelletje, steken de weg over en lopen langs het fietspad een klein eindje terug richting Mariahout. Dan kun je langs een graspaadje richting het Moorselen.

De natte graslanden zijn nu, na al de droogte van de laatste tijd niet erg nat, laarzen zijn nu echt niet nodig. Meteen valt al op hoeveel orchideeën er hier staan, en de bloei is begonnen, ze kleuren al roze. Er staan honderden **vleeskleurige orchissen**, schitterend. Er worden heel wat mooie foto's gemaakt.

Verder zien we:

Zilverschoon

Poelruit

Scherpe boterbloem

Grasmuur

Smalle weegbree

Watermunt

Pinksterbloem

Egelsboterbloem

Echte koekoeksbloem

Driekleurig vergeet-me-nietje

Grote ratelaar

Kale jonker

Moerasspirea

Grote wederik

Dotterbloem

Aan de rand van een poel staat **gele waterkers**, in de poel **waterviolier** en eromheen veel **watermunt**. De **gele lissen** bloeien al.

Nu gaan we langs een pad over een dijkje tussen de struiken door. Aan beide kanten ligt zo'n nat grasland. Omdat het zo koud is zijn er nu gelukkig niet veel muggen, maar jammer genoeg ook niet zo veel andere insecten, en al helemaal geen vlinders. We kijken nu overal naar, niet alleen planten, ook rupsen, paddenstoelen, wat we maar tegen komen. Op het pad groeit o.a. penningkruid, koninginnekruid, hop, Gelderse roos, valeriaan, knopig helmkruid. Een geelbandlang-sprietmotje wordt op de foto gezet, ook een rups op een rietsigaar, we vinden een

winterhoutzwammetje, en de tjiftjaf en de roodborst laten zich horen. Aan het eind van het dijkje ga je door een hekje en sta je weer op een weggetje. We lopen in de berm terug, er is best wat autoverkeer. Langs het weiland is een strook ingezaaid met een bloemenmengsel, dat staat nu mooi te bloeien. Bij het kapelletje, in de berm vinden we nog twee parelamanieten, is het nu al weer herfst?

Als we weer bij de auto's zijn, vinden we het nog wat te vroeg om al naar huis te gaan, en besluiten naar het Torreven te gaan. Het Torreven is een langgerekt ven dat dreigde te verlanden, en daarom is opgeschoond. Het door heiderestanten omgeven terrein wordt nu zodanig beheerd dat de bosrand wordt teruggedrongen, wat de verlanding tegengaat doordat de wind meer spel heeft op het wateroppervlak. Ook worden hier en daar stukken afgeplagd.

We zijn rondom dit ven gaan lopen, zien een **driehoornmestkever**, er staat ook **spurrie**, het begin van een grote **tonderzwam** wordt op de foto gezet, er bloeit **stekelbrem** en **kruipbrem**, en beneden bij het ven staat **kleine zonnedauw**, **moerashertshooi** en **veenpluis**.

Bij een eik zien we een soort vlies op enkele bladeren zitten, met een klein larfje eronder. Misschien van een mineerder? We komen er ter plekke niet uit. Het blijkt na wat zoeken van de **zilvermijnmot** te zijn.

Bij een **grove den** legt Jan uit hoe het met de bloei zit, en wijst ons de eenjarige en tweejarige dennenappeltjes aan.

Teruggekomen bij ons beginpunt van de wandeling halen we de koffiepulletjes uit de auto en genieten op een bankje van de koffie (of thee) met koek. Dank je wel Margreet. Pas half zes zijn we weer thuis.

Meegegaan zijn: Margreet, Bernadette, Gerrie, Jan, Maarten en Anneke.

In de zomer

De Heuvelstraat in Liempde

Vlak bij het domein van de jeugd natuurwachers, heeft de gemeente een terrein opnieuw ingericht met diverse groente en fruitbomen en dergelijke. Tussen de fruitboompjes is gras met wilde planten ingezaaid.

Bovendien ligt vlak bij ook nog een perceel met 'oude' graan onkruiden. Met een zeer kleine commissie zijn we daar op 5 juni gaan kijken. We zagen onder andere de giftige bolderik en wilde ridderspoor.

Zeer warme Geelders

Op de zeer warme 18 juni liepen we door de Geelders. De muggen waren zeer enthousiast over onze komst; een volgende keer laten we ons door DEET sponsoren. Maar we hebben wel zo'n dertig kleine ijsvogelvlinders gezien!

Op het heitje groeide kleine(?) zonnedauw en de poelruit stond op Kiskes Wei vol in bloei.

Langs het Duits lijntje

Op 3 juli liepen we met de Heemnatuurgroep uit St. Oedenrode langs het Duits lijntje en langs de Dommel. Een hazelworm lag op ons te wachten en verder vooral veel lange ereprijs langs de Dommel. En lekker wandelweer.

Spoordonkse Watermolen

Op 16 juli naar de Spoordonkse Watermolen en een rondje Spoordonk Zuid. Veenwortel, wilde bertram en vlak bij de molen een prachtige koninginnenpage.

Edelherten

Op 7 augustus waren we op Pailjaart. Hier staan welriekende agrimonie en heelblaadjes, zomerfijnstraal en teunisbloem in bloei. Maar we gingen eigenlijk vooral om de herten te bekijken.

Op de foto staat een vrouwtje van de eerste generatie (met halsband) en waarschijnlijk drie jaargangen nakomelingen! (zie bijgesloten foto)

Boomkickers

Op 20 augustus deden we een rondje Heerenbeekloop. Na alle droogte waren er nauwelijks bloemen, maar wel meer dan 20 boomkickers op de bramen. Een kikkertje demonstreerde een stukje acrobatiek. (zie bijgesloten foto)

Strabrechtse Heide

Ons jaarlijkse uitje op 29 augustus: de Strabrechtse Heide vanaf De Plaetse in Heeze.

De "Plaetse" is de reconstructie van een vroeger dries (een driehoekige gemeenschappelijke weide).

Om deze driehoekige ruimte vind je de schaapskooi (met Kempische heideschappen), een heidetuin, en een insectentuin, een heel grote groentetuin, de ruimte voor dagbesteding van Kempenhaeghe en het Heidecafé.

We verzamelen ons om half tien bij Jan, zijn met z'n zevenen, en rijden daarna met twee auto's al carpoolend naar Heeze. Na een kopje koffie bij het Heidecafé en wat overleg besluiten we eerst een wandeling over de Strabrechtse Heide te maken. De heide is nog prachtig in bloei en het is heerlijk weer, dus het is meteen al genieten. Er lopen schapen op een omrasterd stuk hei. Het pad voert ons langs de rand van de hei. Na de grote droogte van deze zomer verwachten we niet al te veel planten, maar wij zijn ook in voor allerlei andere natuurvondsten. Al snel zien we een lieveling (is een nachtvindertje). Ook zijn er al een paar paddenstoelen, de dennenvoetzwam, een gewone hertenzwam, heksenboter (een gele myxomyceet) en een loodgrijze bovist. Er vliegen nog een kleine vuurvliedertje en twee distelvlinders, die zijn er veel dit jaar.

En op plantengebied vinden we rendiermos, Duits viltkruid, stekelbrem en het muizenootje. Aan een heidetakje zit een feeënlampje, (het ei-cocon van een spinnetje). Langs het grote zandpad over de hei staat een bankje, en Bert neemt hier even een Rembrandt momentje, zoals hij het noemt, even heerlijk genieten van al het moois om je heen.

Weer aangekomen op de “Plaetse” gaan we bij een picknickbank zitten en halen Bernadette en Margreet de door hen meegebrachte heerlijke lunchspulletjes uit de auto, en er wordt gesmuld!

Als we weer gesterkt zijn gaan we de insectentuin eens bekijken. Al snel ontwaren we een levendbarende hagedis op één van de liggende stukken houtstam. Een plant die ons opvalt blijkt na enig onderzoek grijskruid te zijn, en in de lemen muur van een schuurtje zien we de schoorsteenwesp aan het werk, er zijn al tientallen “schoorsteentjes” op de muur.

We zijn ook wel benieuwd wat er achter de grote heg zit, aan de andere kant van de “Plaetse”, en gelukkig staat het hek open, en kunnen we in de grote groentetuin rondkijken. Er is een mevrouw bezig en daarom staat nu het hek open. Eerst wacht ze even af wat we komen doen, merkt dat we erg geïnteresseerd zijn, en vindt het dan leuk ons enkele dingen te laten zien. Een heel aparte plant die we niet herkennen, is de kaneelbasilicum.

Kleine parelmoervlinder

Ook andere “vergeten” groenten worden hier verbouwd voor in de keuken van Kempenhaeghe. Ze wijst ons rupsen van de koninginpage, die op de venkel rondkruipen, we zien de zomervorm van een landkaartje en zelfs ook een kleine parelmoervlinder rondvliegen. Het is hier een paradijsje, maar er wordt wel hard gewerkt, dat kun je goed zien. Een heel karwei, zo’n tuin

bijhouden.

Om deze mooie dag prettig af te sluiten nemen we nog een lekker fris drankje op het terras onder de bomen bij het Heidecafé, en aanvaarden de terugweg.

Dit is een mooie plaats om in het voorjaar nog eens te bezoeken, je kunt namelijk ook hiervandaan een wandeling in het beekdal van de Rul (of kleine Dommel) maken. De Rul is een laaglandbeek die door afwisselend kleinschalig landschap van weilanden met eikenwallen en broekbossen meandert.

In ieder geval een mooie afsluiting van een ‘wat rommelig’ planten jaar.

Hoe ziet het buitengebied van Liempde er over 10 jaar uit? Nationaal Programma Regionale Energiestrategie

Op 28 juni 2019 publiceerde het kabinet het [Klimaatakkoord](#): de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015). We gaan met elkaar de CO₂-uitstoot sterk verminderen: in 2030 met de helft ten opzichte van 1990. Één van de afspraken is dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe het best duurzame elektriciteit op land (wind en zon) opgewekt kan worden. Maar ook welke warmtebronnen te gebruiken zijn zodat wijken en gebouwen van het aardgas af kunnen. Waar is ruimte en hoeveel? Zijn de plekken maatschappelijk gezien acceptabel en financieel haalbaar? In een Regionale Energiestrategie (RES) beschrijft elke energieregio zijn eigen keuzes. Het Nationaal Programma RES ondersteunt de regio's bij het maken van de RES.

Peter van de Wiel is voorzitter van de Stuurgroep RES Noordoost Brabant. De volgende gemeentes vallen er onder: Bernheze, Boekel, Boxmeer, Boxtel, Cuijk, Grave, Haaren, Landerd, Meijerijstad, Mill en Sint Hubert, Oss, s-Hertogenbosch, Sint Anthonis, Sint-Michielsgestel, Uden, Vught

Op 15 januari jl. vond de derde stakeholderbijeenkomst van de Regionale Energie Strategie (RES) Noordoost Brabant plaats in Oss. Met ruim 55 aanwezigen was er een flink gezelschap aanwezig. Tijdens deze bijeenkomst kregen betrokkenen een eerste doorkijk in de concept-RES, die de komende maanden wordt besproken in de 16 gemeenteraden van Noordoost Brabant, en konden deelnemers vragen stellen aan het projectteam van de RES Noordoost.

Inpassingen van duurzame energiebronnen vormen forse uitdagingen. De doelstellingen van het klimaatakkoord uit 2015 vragen dat er meer duurzame energie wordt opgewekt. Deze nieuwe vormen van opwekking, die op dit moment voornamelijk uit zonne- en windenergie bestaan, gaan waarschijnlijk een grote invloed hebben op ons landschap (en daarmee ook op de biodiversiteit). Windmolens op of langs de bolle akkers, zonnevelden op voormalige mais- of maaigraslanden (van gestopte boeren)?

Men is al gauw geneigd het buitengebied daarvoor aan te wijzen, want daar is plek en is er geen of nauwelijks sprake van NIMBY. In eerste opzet was ook het RABO-datacenter daar gepland. Ondanks dat de zon en de wind van iedereen zijn, zijn landeigenaren al snel geneigd daar vanuit een verdienmodel op in te zetten. Er zijn er al een aantal "energie-akkers" in deze regio zichtbaar in het buitengebied.

Opbouwen van maatschappelijk draagvlak wordt momenteel gezien als de belangrijkste drager voor de verwezelijking van deze transitie. Voor onze natuurwerkgroep is het de taak **om de stem van de biodiversiteit** te zijn, zodat natuurbelangen serieus mee worden gewogen. Prettig in deze is dat in de Nationale Omgevingsvisie aangehaald is dat: Natuurinclusieve ontwikkeling Nederland kent in de toekomst meer ruimte voor natuur, door natuur- en landschapswaarden sterker te integreren met andere ontwikkelingen. Bij nieuwe bouw- en ontwikkelopgaven is natuurinclusieve ontwikkeling de norm, zowel in de stad als in het landelijk gebied. Dit wordt in de ontwerpopgave standaard meegenomen. Het natuurareaal is vergroot en de water- en milieuoedingscondities zijn verbeterd. Nederland heeft op basis van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (VHR11) de verantwoordelijkheid om het bestaan van soorten en ecosystemen duurzaam te borgen. Dit geldt niet alleen op het land, maar ook voor de zee streven we naar een goede milieutoestand met een duurzaam en verantwoord gebruik. In het stedelijk gebied is er in 2050 voldoende ruimte voor natuur en groen, om bijvoorbeeld insecten genoeg overlevingskansen te geven. Bodemdaling van slappe bodems is uiterlijk in 2050 aanzienlijk verminderd.

Marcel van de Langenberg

Samenwerking SPPiLL Projecten

SPPiLL staat voor Stichting Promotie Projecten in Leefbaar Liempde) , SPPiLL is een semi-professionele vrijwilligersorganisatie in Liempde (zie <http://www.sppill.nl/>)

De Natuurwerkgroep Liempde werkt samen met de SPPiLL met diverse projecten; een belangrijk natuurproject is de Rouwbommel I (hooilanden aan de Vleutstraat) zie ook elders in het jaarverslag.

De meeste project liepen via de Projectgroep Natuur- en Cultuurprojecten waar onze leden: Ad de Kort, Co Kramer Kees Quinten (ook vanuit Kék Liemt) en Karel Voets aan mee werkten.

Projecten zoals Grenswallen in Het Groene Woud, Schutskooi Liempde, Vergroting aantal cultuurhistorische elementen zoals de typisch boerenerven, waterputten en bakhuisjes waren al eerder afgerond . De opkweek en bevordering van de Liempdse wilg is 2019 afgerond. De Liempdse Wilg is een officiële variëteit binnen de wilgenfamilie. Deze variant – de Salix alba ‘Liempde’ – is ontstaan door het werk van twee Liempdenaren: Kees Sanders en Harrie van der Vleuten. De opkweek vond plaats bij een van de leden ; Harrie Vos. De Liempdse wilgen zijn door particuliere grondeigenaren geplant , deze wilg is ook op Rouwbommel I geplant.

In december van 2019 is project “Beplanting voor versterking overgang dorp naar buitengebied” afgerond. Doel van dit project was; om de overgangen van het dorp naar het buitengebied te versterken. Er zijn op verschillende locaties populieren, lindes hagen en hoogstamfruitbomen geplant.

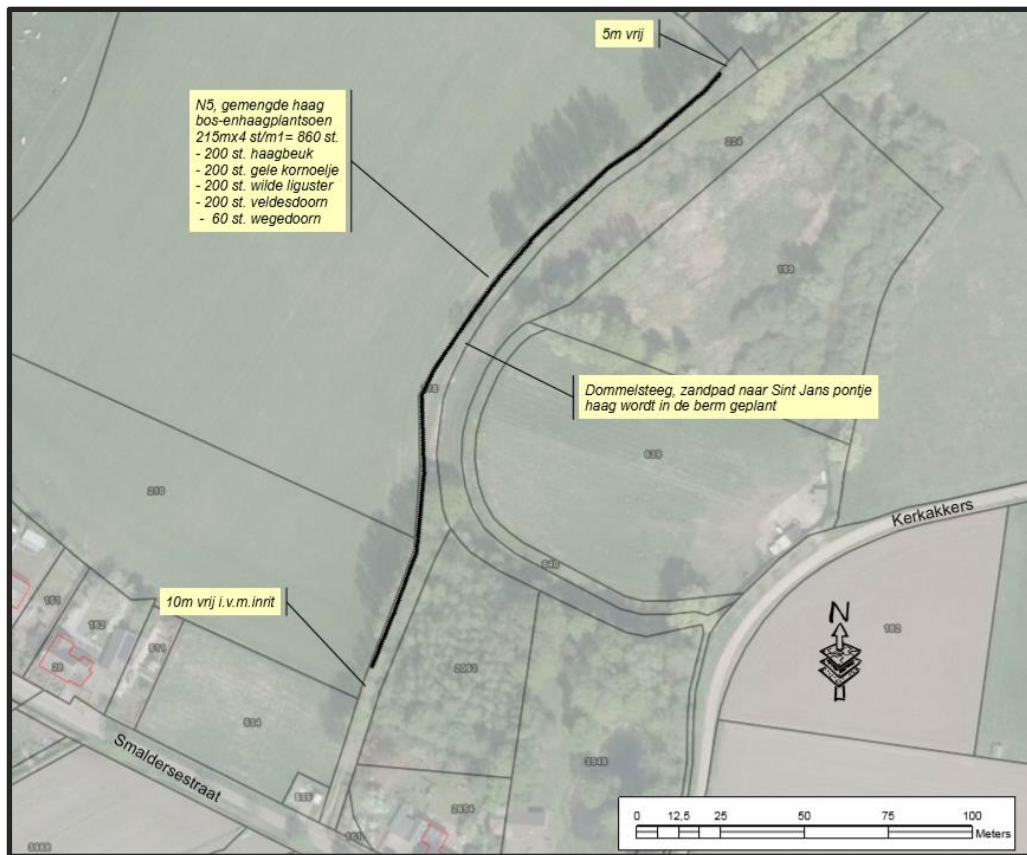
Net voor de kerst van 2019 hadden we nog een leuke plantactie aan de Dommelsteeg (zandpad naar het Sint Jans Pontje) waar vrijwilligers van de SPPiLL en Natuurwerkgroep Liempde een mooie gemengde haag hebben geplant

Na de gedane arbeid werden we gastvrij ontvangen bij Hannie en William Kusters. Andere locaties waar o.a. bomen, hagen en bosplantsoen zijn aangeplant zijn o.a. : Zes-wilgenstraat, Kerkakkers, Molendijk , Gemondsestraat , Savendonksestraat en de Reepenbergseweg.

Hieronder het schetsplan voor de haag aan de Dommelsteeg

=====

Verslag over de Slechtvalken in Liempde in 2019.

Na het drama wat zich in 2018 afgespeeld had bleef het daarna rustig rond de kerk, ook in het voorjaar van 2019.

In maart legde het nieuwe vrouwtje [foto] 4 eieren die we zagen liggen op de eerste controle op 26 april. Kort daarna kwamen ze alle 4 uit.

Op 20 mei gingen we de kast controleren om de jongen te gaan ringen, 4 jongen in de kast. 1 voor 1 pakte ik ze er uit om ze aan Peter te geven die ze weer kwam ringen, toen ik de laatste aan wilde geven voelde ik meteen dat die niet goed was. Een mega opgezette buik! Waarschijnlijk 1 of andere bacterie, na een tijdje overlegd te hebben besloot Peter toch dat we de natuur zijn gang lieten gaan dus we hebben hem er toch bij gelaten. Op 24 mei nog eens wezen kijken hoe het met de kleine ging en die was ondertussen al overleden helaas. De 3 geringde vogels waren alle 3 vrouwtjes!

Eind juni zijn ze alledrie succesvol uitgevlogen. Ze hebben erg goed gebruik gemaakt van de nieuwe kast en van het grote nieuwe rooster dat aan de kast bevestigd is. Ze hebben er heel wat uren op staan te oefenen, met de vleugels staan te flapperen om te leren vliegen en dan af en toe even opstijgen een klein stukje en weer landen. Mooi om te zien.

De zomer hebben we besteedt om voorbereidingen te treffen om een webcam te plaatsen in de nestkast.

In oktober zijn we live gegaan en sindsdien kunnen we prachtig in de kast kijken. Erg veel hebben we nu helaas nog niet kunnen zien omdat ze weinig in de kast komen buiten het broedseizoen.

Hopelijk zijn ze er snel aan gewend en gaan we er in 2020 volop van kunnen genieten!

Zo kunnen we prachtig in de gaten gaan houden wanneer ze het eerste ei leggen, hoeveel eieren er komen en zo ook meteen een goed moment afstemmen om de jongen te gaan ringen. Scheelt ook weer verstoring als we minder naar boven hoeven te gaan. En we kunnen nog wat beter in de gaten houden hoe het gaat met de jongen en wat er zoal op het menu staat. |

Namens de Slechtvalken Familie wil ik iedereen bedanken die zich er weer voor ingezet heeft dit jaar en met name de medewerking van het Parochiebestuur.

Hopelijk wordt het in 2020 weer een succes!

Dirk Eijkemans, namens de vogelwerkgroep

Verslag Nestkastenwerkgroep 2019

Hierbij een verslagje van de nestkastenwerkgroep, ik geef kort de situatie weer over het uilenleven in Liempde.

Ook in 2019 hebben we erg veel werk verzet en veel locaties eens onder de loep genomen om te kijken of we iets konden verbeteren aan de situatie als er op die locatie nooit iets aanwezig was in de kast. Nogal wat kasten hebben we verhangen of vrij gesnoeid in de boom. Ook hebben we redelijk wat kasten vernieuwd of opgeknapt.

Al dit werk lijkt zijn vruchten af te gaan werpen en ook dit jaar hebben we er weer een mooi resultaat mee bereikt!

We zijn benieuwd hoelang we deze trend door kunnen zetten. De laatste 2 jaren gaat het dus een stuk beter en vooral 2018 springt eruit! 2016 vertekent wel een beetje want dat was een erg slecht jaar voor de steenuil.

Ook deze winter hebben we weer verschillende kasten bij gehangen en om te proberen om een gedeelte van alle jongen toch in het gebied te kunnen houden.

Ook voor de kerkuilen hebben we enkele kasten vernieuwd en een paar erbij gehangen en op een paar locaties hebben we de situatie iets veiliger kunnen maken.

	Kerkuil		Steenuil	
Jaartal	Aantal jongen	Aantal koppels	Aantal jongen	Aantal koppels
2016	20	5	9	3
2017	21	6	18	6
2018	26	6	39	10
2019	30	8	44	10

Hierbij nog wat leuke plaatjes,
Steenuiltjes:

Op naar een goed uilenjaar in 2020!

Groetjes Dirk Eijkemans en Thieu van Gestel, namens de Uilenwerkgroep

Verslag Vogelwerkgroep 2019

- In Januari hebben we weer meegedaan aan de Waterwild-telling van Sovon, die wij elk jaar uitvoeren in het Dommeldal.
We tellen dan al het waterwild tussen de brug bij Kasteren en de Bobbenagelseweg in Sint-Oedenrode.
Het schommelt elk jaar een beetje kwa aantallen maar erg spectaculair is het eigenlijk niet meer de laatste jaren. Het is nog een beetje afhankelijk of het al gewinterd heeft of niet en hoe de waterstand is. Als de Dommel erg hoog staat stroomt hij harder en zitten er praktisch geen eenden op de dommel, en wat meer op de stille dommelarmen aan de Ollandse kant. Dit jaar zaten er redelijk wat eenden en een paar flinke groepen ganzen, voornamelijk grauwe en Canadese ganzen.
- Ook dit jaar hebben we weer mee geholpen aan de monitoring van de Houtsnip in het Groene Woud. We doen dit nu al sinds 2013. Het zijn erg leuke tellingen van 1,5 uur die in de avondschemering plaats vinden. Namens onze groep tellen Thieu en ik in de Geelders , Daan en Jan in de Maaij, en Leo en Ad tellen op Landgoed Velder.
- Op Zaterdagochtend 18 mei hebben we als vogelwerkgroep een vroege-vogel-wandeling verzorgd in de Scheeken. Dit was in het kader van de Nationale Vogelweek, en hadden we weer eens wat anders geprobeerd om wat volk te lokken, we hadden een prachtige wandeling met een leuk groepje mensen.
Op zich was het hartstikke geslaagd, en hadden wel wat leuke waarnemingen zoals: Kleine, Middelste en grote bonte specht, Zwartse specht, appelvinken en een groepje Edelherten.
- Verder hebben sommige van onze groep weer mee gedaan met de Trektellingen op de Vlagheide te Schijndel. En we hebben weer mee gedaan met de jaarlijkse Euro Birdwatch die wereldwijd georganiseerd wordt.

Kortom we hebben weer een mooi en bewogen jaar gehad met ons groepje,
Alle leden bedankt voor de gezelligheid en inzit dit jaar.

Dirk Eijkemans, namens de Vogelwerkgroep

Amfibieën scherm Savendonksestraat 2019

Op 27 februari hebben we het amfibieën scherm aan de Savendonksestraat weer geplaatst. Doordat we dat ieder jaar met ongeveer hetzelfde groepje leden doen, gaat dat steeds vlugger.

Dat het scherm er net op tijd stond bleek op dag 2, toen er een record aantal amfibieën in de emmers zat. Namelijk 335 padden, 145 bruine kikkers, 1 kleine watersalamander en 3 Alpenwatersalamanders.

Door het aantal leden dat mee wil helpen om de amfibieën over te zetten, was het werkschema vlug gevuld. Daarvoor hartelijk dank. Doordat de amfibieën vooral s'nachts trekken en er s'avonds bijna nooit wat in de emmers zat, twijfelen of we volgend seizoen ook s'avonds de emmers moeten blijven controleren.

Op 1 april is het scherm weer afgebroken. We hebben met z'n allen weer een geweldige prestatie geleverd, door in totaal 3498 amfibieën de weg over te zetten. Op het laatste moment heeft nog iemand het bord "paddentrek" gestolen. Zal wel een verzamelaar zijn....

Zie het resultaat in onderstaande tabel.

Soort	Aantal
Bruine kikkers	2014
Groene kikkers	28
Gewone padden	1419
Kleine watersalamander	33
Alpenwatersalamander	4
TOTAAL	3498

Iedereen geweldig bedankt voor dit resultaat!

Jaarverslag Jeugdnatuurwacht 2019

Op dit moment heeft de jeugdnatuurwacht 12 leden. Hoewel we dit jaar wel weer een introductie les op de basisschool gegeven hebben, heeft dit niet geresulteerd in meer leden. Vijf van onze leden komen uit Boxtel en een uit Olland. Van deze leden zitten er drie in Liempde op school. Het ontbreken van veel leden wordt wel gecompenseerd door het feit dat de leden die we op dit moment hebben wel allemaal erg geïnteresseerd en enthousiast zijn.

Onze eerste activiteit van 2019 was een bezoek aan sterrenwacht Halley in Heesch. Op 7 februari gingen we hiernaar toe. Al onze leden waren aanwezig en ook Jeanne Habraken en de kleinkinderen van Bert waren van de partij. Samen genoten we van de interessante uitleg en het planetarium. Helaas kon door de harde wind de koepel niet open maar toch was het bezoek zeer de moeite waard en toen het tijd was om terug naar Liempde te gaan, vonden alle kinderen dat we eigenlijk nog wel uren zouden kunnen blijven.

Op zaterdagochtend 16 februari hebben we samen met de kleine landschapselementen van de NWG in de buurt van de Musdonck een groep Wilgen geknot. Het was erg mooi weer en toen het tijd was om de soep op te gaan warmen, had geen van de kinderen tijd om daaraan mee te helpen. Na het harde werken smaakte de soep met stokbrood erg goed en er bleef dan ook niks meer over voor de vogeltjes.

Vrijdagavond 15 maart hebben in het jeugdhuis braakballen uitgeplozen. Er waren 9 leden aanwezig. Daan Knoops bracht ook nog een aantal schedeltjes van muizen, vogeltjes en andere kleine diertjes mee en dit werd erg positief ontvangen.

Op zaterdagochtend 23 maart was de landelijke opschoondag en natuurlijk waren we ook dit jaar weer van de partij. De omgeving van het jeugdhuis en de sportvelden werd ontdaan van het achtergelaten afval. Na afloop werden we door de gemeente getraceerd op lekkere appelflappen en was voor iedere deelnemer nog een leuke drinkfles.

Zaterdagmiddag 6 april gingen we naar de Geelders voor de activiteit bosonderzoek en eetbare planten. We hadden erg mooi weer en de kinderen hebben zelfs voorbijgangers iets kunnen leren over de sapstroom van de bomen en hoe je de hoogte van de bomen kunt meten. Ook deze keer kostte het weer moeite om de kinderen weer mee naar huis te krijgen en deze activiteit is er zeker een om te herhalen.

Zaterdagavond 11 mei was het tijd voor de activiteit Nachtvinders. De kinderen maakten een vlinderkastje met de meegebrachte schoendozen. Margreet had rupsen en poppen geregeld en we hebben later gehoord dat het sommige kinderen gelukt is om vlinders te kweken. Later op de avond zijn we in het trimbos gaan zoeken naar nachtvinders. We hebben er niet zoveel gevonden omdat het nog vroeg was en het best koud was. Volgende keer hopen we meer geluk te hebben.

Op vrijdagmiddag 7 juni hebben de kaderleden van de JNW meegeholpen bij het plaatsen van een insectenhotel op het akkertje naast het huis van Bert Habraken.

Zaterdag 15 juni hadden we alweer de afsluitende activiteit van het seizoen. We begonnen die dag met een picknick. Aansluitend vertrokken we naar het terrein van de heer van de Dungen voor de opa/oma dag. Hier sloten de rest van de familieleden van onze leden aan en ging iedereen opdrachten doen. Ook dit is iets wat zeker voor herhaling vatbaar is.

Vrijdag 21 juni hadden we de introductie les op de basisschool. Hoewel de kinderen erg enthousiast reageren, levert dit toch niet heel veel leden op. Het is wel iets wat we blijven doen omdat dit toch de manier is om leden te werven en de kinderen de groep 5 op een leuke manier kennis te laten maken met de natuur en de JNW.

Op vrijdagavond 23 augustus was de inloopavond voor onze nieuwe leden. Er was meer animo dan vorig jaar toen we dit organiseerden in het jeugdhuis.

Op zondagochtend 22 september hebben we onze nieuwe leden geïnstalleerd. We hebben nu 12 leden waaronder 2 juniorleden.

De eerste activiteit van het nieuwe seizoen was een paddenstoelen wandeling. We sloten op zondagochtend 6 oktober aan bij de wandeling die georganiseerd werd door Bert Vervoort en Jeanne Soetens. Ondanks dat het verschrikkelijk slecht weer was, waren er veel kinderen aanwezig. We hebben veel paddenstoel gezien en eigenlijk dacht niemand aan de regen en werd er goed gespeurd om steeds als eerste een nieuw exemplaar te vinden.

Op 2 november was de natuurwerkdag. Er waren 5 kinderen opgegeven en er werd hard gewerkt tot het erg hard begon te regenen.

Zaterdagmiddag 7 december hebben we in jeugdhuis Pius X vogelhuisjes gemaakt voor de kerstmarkt. De kinderen maakten 45 huisjes. Op de kerstmarkt van 14 december verkochten we deze huisjes samen met vogeltaarten. De kinderen hielpen op de kerstmarkt om de taarten te versieren. De verkoop op de kerstmarkt is elk jaar weer een welkome aanvulling op onze financiën.

Ook dit jaar hebben we door het jaar heen weer samen met de imkersvereniging een aantal activiteiten gehad. We hebben weer honing geslingerd en onderhoud gepleegd aan ons bijenvolk. Ook hebben we in het najaar 24 fruitbomen gepland op ons akkertje.

We kijken terug op een positief jaar maar er waren dit jaar niet alleen positieve dingen. Op 16 juli kregen we het verschrikkelijke bericht dat ons kaderlid Bert Habraken overleden was. We kijken terug naar een aantal jaren waarin Bert een enthousiast lid was van onze vereniging. We zullen hem erg missen. Op 1 november overleed Frank Knoops, de echtgenoot van ons kaderlid Berlita. We wensen de familie van Bert en Berlita erg veel sterkte en kracht om dit verlies te verwerken.

Feit

Feit is dat wij , Rien en Toon Ondersteijn, nestkasten voor uilen in Den Dungen, Sint-Michielsgestel en Gemonde hebben hangen. Ook een feit is het gegeven dat het jaar 2019 zich kenmerkte met een hoge muizenpopulatie. Veel muizen betekent bij uilen meestal een groter aantal jongen . Zodoende zaten er in dat jaar maar liefst 173 jonge steenuiltjes in de nestkasten. Feit is dat dat heel veel is. Dat kwam ook door meer geslaagde broedgevallen, namelijk 40 bezette nestkasten in 2018 en 45 bezette nestkasten in 2019. En doordat er veel muizen, voedsel, aanwezig was kun je grotere legsels krijgen. Namelijk een met 7 jonge steenuiltjes en twee met 6 jonge steenuiltjes , feit is dat dat lekker aantikt. Kerkuilen idem dito, grote legsels, veel jonge kerkuiltjes en twee geslaagde tweede broedsels leverde in totaal 40 jonge kerkuilen op. Feit is ook dat de populatie steenmarters groeiende is. Dat hebben we gemerkt, doordat een kerkuil kast met 6 eieren door een marter gepredeerd was. Om dit in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen, proberen we de nestkasten marterproef te maken. Dit doen we door ervoor te zorgen dat de invliegopening van de nestkast moeilijker voor een marter te bereiken is. Feit is dat er uit de desbetreffende kast een kerkuil vloog, en er nog een in de kast bleef zitten. Feit is dat deze geringd was, en daarom de uil uit de kast gepakt, het ringnummer afgelezen en weer losgelaten. Het ringnummer via internet doorgegeven en even later kwamen de gegevens binnen. Feit is dat de uil in Diessen geringd was, een afstand van slecht 20 km. Wat mij wel het meest verbaasde was dat het als nestjong in juni 2019 geringd was. Hoogst waarschijnlijk waren er niet alleen de eieren maar was er ook een kerkuil gepredeerd. Dus zo snel kan het gaan bij kerkuilen, een opengevallen plaats wordt meteen opgevuld, ik ben wel benieuwd naar het volgend broedseizoen. Feit is dat we nog een geringde kerkuil in een andere nestkast hebben aangetroffen. Deze was in Haren , met als afstand 10 km, in 2016 als nestjong geringd. Feit is dat deze kast in 2015 opgehangen was en het eerste kerkuil broedgeval al in 2017 plaatsvond en ook in 2018. Feit is dat de kast zodoende al drie jaar een succesvol broedsel van een kerkuil heeft opgeleverd. Ook hier heeft een jonge kerkuil een geschikte locatie gevonden om jaarlijks te kunnen broeden. Eerst was het niet mogelijk om voor een uil in die schuur te komen. Feit is dat we het raam zodanig aangepast hebben dat de uil via het raam wel in de kast maar niet in de schuur kan komen. Feit is dat als er geen kast geplaatst was er geen kerkuilen konden broeden.

Toon Ondersteijn

Natuurmomenten 2019

- 17 jan. 2019: Het Duitslijntje is voor een symbolisch bedrag door de gemeentes Boxtel en Meierijstad gekocht. Wat er precies mee gaat gebeuren, weten ze nog niet. We hopen maar, dat de zonnige plekken voor de grijze zandbijen kolonies en hazelwormen open blijven. Vannacht heeft het 5°C gevoren, dus de winter is begonnen.
- 23 jan. 2019: Gisteren viel er sneeuw tijdens de avondspits. En meteen een nieuw file record van 2296 km (oude record 1461 km)
- 14 feb. 2019: En vandaag al eerste warmte record van 2019. Overdag al 17°C. 's' Nachts nog lichte vorst.
- 19 feb. 2019 :De wolf is sinds gisteren officieel in Nederland. Als een wolf een half jaar, b.v. op de Veluwe, blijft is hij pas een Nederlandse staatsburger.
- 22 feb. 2019: De eerste wulp weer gehoord.
- 27 feb. 2019: Vanmorgen hebben we het amfibieën scherm weer geplaatst aan de Savendonksestraat.
- 28 feb. 2019: De handtekeningen voor de percelen G462 en G463 aan de Vleutstraat zijn vanmorgen gezet. Hier wordt het natuurplan "Rauwbommel" gerealiseerd. Per huifkar naar de Vleutstraat. Waarbij na de toespraak van de "Woudgraaf van de Scheeken" de aktes getekend zijn.
1e Kievietsei gevonden in Friesland. Enkele weken vroeger dan normaal.
- 02 mrt. 2019: Weer verse knaagsporen van bevers gevonden in de Maai.
- 15 mrt. 2019: Met enkele hoge heren van Brabants Landschap, zijn we opzoek geweest naar het oranje-blauwzwemmend geraamte (oerkreeftje) in de Maai. Er vonden er honderden. Voor hen was het iets nieuws.
Eerste sleutelbloemen staan alweer in bloei, langs de Kasterensestraat.
- 23 mrt. 2019: De haag aan 't Cooth, Savendonksestraat, is vandaag door 15 vlechtheg teams prachtig in elkaar gevlochten. Ook was het afhaaldag van struiken voor de biodiversiteitsdag. Er werd door de inwoners van Liempde gretig gebruik van gemaakt.
- 30 mrt. 2019: Op enkele zonnige plekken langs het Duitslijntje vliegen nu grote kolonies grijze zandbijen. Zodra de vrouwtjes uit de nestgangen komen, duiken de mannetjes er op om te paren. Natuurfilmer Mark Kapteijns heeft er op zijn knieën bijgelegen om opnames te maken voor zijn nieuwe films "Zandpaden" en "Het Groene Woud, Brabant tussen steden".
- 20 apr. 2019: Voor het eerst waren er ook boomkikker-mannetjes te horen in Liempde. Zeker 5 mannetjes lieten zich horen aan de Vleesbroekstraat in de Scheeken.
- 25 apr. 2019: Vanmorgen 1e koekoek weer gehoord in de Scheeken.
- 28 apr. 2019: Mooie vrijwilligersdag van N.W. Liempde gehad op Valkenhorst. Nick Jeurissen van Brabants Landschap heeft ons er rondgeleid. Na de middag naar "De Pleatse" op de Grote Heide bij Leende. We zagen daar o.a. bonte vliegenvanger, gekraagde roodstaart en de rups van de phagea vlinder.
- 11 mei 2019: Bij de in aanbouw zijnde natuurbrug "De Mortelen" zijn vandaag met behulp van 2 mammoetkranen de 40 meter lange tussenbalken over het spoor gelegd. Op het perceel er naast waren 2 kleine plevieren heel druk in de weer. Ook vloog er al een koninginnenpage rond.
- 14 mei 2019: Toen ik een van de gierzwaluwnestkastje wilde vervangen, bleek in het kastje ernaast al 2 gierzwaluwen te zitten. Vlug een prop papier in de vliegopening gedaan. Nieuwe kast op halve meter ernaast opgehangen. Daarna de prop er weer uit en tot mijn verrassing bleven ze lekker in de nestkast zitten.
- 27 mei 2019: Op "Kiskes wei" in de Geelders staan nu 43 orchissen in bloei; verdeeld over de 2 weiltes. 34 op het weiland met de bank en 9 op het andere weilte. Het valt op dat de

orchissen zich steeds meer beginnen te verspreiden.

18 jun. 2019: Dit jaar is er weer eens een grote invasie van de distelvlinder. Deze komt vooral in Zuid Europa voor.

18 jun. 2019: Op een cameraval op de Veluwe zijn de eerste 3 jonge wolven te zien die daar geboren zijn. Het zijn de eerste wolfjes die hier geboren zijn na een periode van 200 jaar.

27 jun. 2019: Het gesprek van de dag zijn de processierupsen. Veel mensen hebben last van de jeuk. De gelletjes en zelfjes tegen de jeuk zijn bijna overal uitverkocht.

08 jul. 2019: De droogte begint nu overal zijn sporen na te laten. De 2e droge zomer achter elkaar is zeer slecht voor o.a. libellenlarve, die soms 3 a 4 jaar in het water verblijven. Door het droog vallen van sloten e.d. gaat de hele populatie van sommige libellen soorten naar de klote.

We hebben een heel zeldzame rups gevonden. Het is de rups van de teunisbloemvlinder. Deze behoort bij de pijlstaarten. De rupsen van de pijlstaart soorten hebben allemaal een pijltje op hun staart, maar die van de teunisbloemvlinderrups heeft daar een mooi oogje zitten.

11 jul. 2019: Bij de Fam. Habraken aan de Hezelaarsestraat hing vandaag een kerkuil aan de prikkeldraad. Deze was met zijn vleugels om de draad geslagen. Na bezoek aan een dierenarts en opgehaald door de dierenambulance, gaat het na de verzorging weer prima met de uil.

24 jul. 2019: De jonge gierzwaluwen uit de nestkast zijn vanmorgen uitgevlogen. Door de hoge temperaturen van de laatste dagen, zaten ze met opengesperde bekken al een paar dagen voor de uitvlieg opening.

25 jul. 2019: Gisteren een warmte record van 39,3°C. Vandaag weer een record, nu van 40,7°C. Alles verdort met deze hitte.

03 okt. 2019: We dachten dat het dit jaar een slecht paddenstoelenjaar zou worden, door de lange droogte. Maar na de regen van de laatste dagen, vliegen ze uit de grond. Ik heb nog nooit zoveel vliegenzwammen gezien als dit jaar. De zwamvlokken onder de grond hebben door de extreme hete zomer blijkbaar niks geleden.

11 okt. 2019: Vanmorgen voorgewandeld voor de excursie met N.W.Liempde op zondag, door het Dommeldal in Olland. In het bos keken we onder de schors van een op het pad liggende populier. We zagen een rode kever. Het bleek de vermiljoenkever te zijn.

Zeer zeldzaam! Maar de laatste jaren op enkele plaatsen in vochtige bossen langs de Dommel gevonden

12 okt. 2019: Na wat googlen, hoe de larve van de vermiljoenkever eruit zag, zijn we vandaag op zoek gegaan naar de larve.

Tot onze verrassing vonden we nog 2 imago's en 4 larven.

28 okt. 2019: Door meldingen van enkele andere leden van N.W. Liempde hebben we weer prachtige zeldzame paddenstoelen kunnen fotograferen. Zoals in de Geelders de adonismyrena en gele trechterkantarel. In

de Sort de parasietbeurszwam. In de Scheeken en Geelders de kroontjesknotszwam. Maar het klapstuk, was de spechtinktzwam in de berm van de Boscheweg in Boxtel. Een fotogenieke paddenstoel, met een zwart-wit gestippelde hoed, die lijkt op het verenkleed van een bonte specht.

20 dec. 2019: Een paar dagen geleden is er een wolf gesignaleerd in Gemert/Bakel. Vanuit een auto gefilmd. Daar in de buurt blijkt de wolf ook enkele schapen gedood te hebben. Ze komen steeds dichterbij ons in de buurt, dus grootmoeder pas op.

Groetjes, de genieter

Inleiding 9,4 hectare natuur gerealiseerd door NWG Liempde in De Scheeken via Rouwbommel I, II en III

De NatuurWERKgroep Liempde heeft in 2018 en 2019 wel haar naam waar gemaakt door het realiseren van Rouwbommel. Ook in 2020 loopt het vrijwilligerswerk nog door. In totaal wordt 9,4 hectaren natuur gerealiseerd tussen de Liempdse wegen Goossen Bunder en de Vleutstraat. Er is niet alleen aandacht besteed aan de natuur maar ook aan erfgoed / cultuurhistorie.

Rouwbommel I (6,2 ha)

Samen met SPPiLL is Rouwbommel I gerealiseerd. Ook buurvrouw Marian van Son heeft haar bos beschikbaar gesteld zodat er een wandelpad ontwikkeld kan worden tussen Rouwbommel I en II. Door de schoolkinderen is er tijdens de boomfeestdag veel geplant, waarbij de verkaveling van ca 1900 teruggekomen is in het landschap. Er zijn mooie natte laagtes gerealiseerd en de oorspronkelijke weg uit 1832 "Weg langs de Rekkendonken" is weer terug. Dit perceel

wordt beheerd (o.a. via begrazing) door NWG Liempde en Stichting Natuurprojecten Liempde wordt eigenaar. Na 10 jaar wordt Brabants landschap eigenaar.

Rouwbommel II (2,2 ha)

Rouwbommel II ligt aan de weg Goossen Bunder en is eigendom van de gemeente. Tussen Rouwbommel I (Hooilanden) en II ligt het bos van Marian van Son, via het wandelpad door het bos wordt Rouwbommel I en II met elkaar verbonden. NWG Liempde gaat het perceel beheren nadat de Liempdse schoolkinderen het tijdens de boomfeestdag 2020 beplant hebben met autochtoon plantmateriaal.

Rouwbommel III (0,99 ha)

Rouwbommel III ligt aan de weg Vleutstraat en is eigendom van de gemeente. NWG Liempde gaat het perceel beheren nadat de Liempdse schoolkinderen het tijdens de boomfeestdag 2020 beplant hebben met autochtoon plantmateriaal

Overleg met Gemeente Boxtel en WNLB Boxtel en Natuurwerkgroep Liempde

Het was een tijdje stil rond het overleg met de gemeente , maar in 2019 is het door Ad de Kort en mij weer opgepikt. Afspraak is nu dat we 2x keer per jaar een overleg hebben met beide natuurwerkgroepen en betrokken medewerkers van de gemeente . Voorheen waren Eric ter Heide en Hein Hoppenbrouwers de betrokken medewerkers van de gemeente, nu zijn dat Louise Mak en Carla Buijsman, en later heen is daar Marthijn van Dinther bijgekomen. Voor degene die hem niet kennen, hij is van nu adjudant van het Eendengat in Boxtel.

Belangrijke bespreekpunten waren o.a. ;

- verlenging overeenkomst met Gemeente over het onderhoud van een aantal landschapselementen o.a. knottenwilgen Herscheweg , houtsingel Bunderdijk etc.
- overname hoogstamfruitbomen door de stichting Hoogstambrigade Het Groene Woud in oprichting
- vernieling oude meidoornhaag Reepenbergseweg Liempde en de herplant daarvan.
- herplant van het grote populieren A2 , gemeentes en rijkswaterstaat
- stand van zaken aangaande ontwikkelingen rondom Peerkesbos en verbreding zuidelijke hoofdweg .Vanwege de stikstofproblematiek geeft dat vertraging
- gemeentelijk maaibeleid De werkgroepen geven aan dat er plekken zijn die onbedoeld overgeslagen worden bij het maaien. De gemeente is bezig het maaibeheer te herzien, dus dit is een goed moment voor aanvullingen. Afspraak dat locaties/aanvullingen doorgegeven worden aan de gemeente. Indien nodig kan hierover daarna een apart overleg gepland worden
- bomenbeleidsplan Het proces rond het bomenbeleidsplan heeft een tijdje stilgelegen met het vertrek van Hein. Nu is het weer opgestart, maar nog niet rijp voor overleg met betrokkenen buiten de organisatie. Het is ook nog niet duidelijk hoe dit overleg vorm moet krijgen. De gemeenteraad heeft uitgesproken nog een tweede keer over het bomenbeleidsplan te willen spreken voorafgaand aan de vaststelling zelf. Hoe wordt met lopende zaken omgegaan die niet conform het huidige beleidsplan zijn? Reactie van onze zijde; Er zijn op dit moment veel vergunningsaanvragen, ook van de gemeente , we hebben daar onze zorgen over uit gesproken

Naast al deze punten stond ook de inrichting de Rouwbommel II op de agenda.

Project De Rouwbommel II is een uitvloeisel van Box @ Breakfast en houdt in dat een perceel aan de straat De Goossenbunder natuurlijk wordt ingericht met subsidie van Groen Ontwikkelfonds Brabant, de inrichting zal in 2020 plaats vinden. Voor het beheer van de Rouwbommel II is een overeenkomst gesloten met de gemeente Boxtel .

met groet,
Karel Voets

WERKGROEPEN NATUURWERKGROEP LIEMPDE 2019

Gidsenwerkgroep

Henk van Boxmeer
Ad de Kort
Eric van Oijen
Ger van den Oetelaar
Toon Ondersteijn
Bernadette Roestenburg
Lex Schregardus
Jeanne Soetens
Bert Vervoort
Karel Voets
Jan Zandbergen
Jeanne Zandbergen
Wilhelmien vd Biggelaar

Kleine Landschaps Elementen

Dirk Eijkemans
Jan van der Heijden
John Joosten
Mario Knoops
Ad de Kort
Marcel vd Langenberg
Maik Bekkers
Casper Ganzenboom
Maria Joosten
Co Kramer
Karel Voets
Martien Roestenburg
Bert Termeer
Driek Termeer
Kees van de Griendt
Frans van Giersbergen
Frans Wouters
Jan van Lierop
Henk van der Velden
Lex Schregardus
Dorine Bekkers

Paddenwerkgroep

Tiny vd Griendt
Maria Jeurissen
Daan Knoops
Dirk Eijkemans
Jolan van Herwaarden
Ad de Kort
Annie Vervoort
Lex Schregardus
Kees van de Griendt
Margreet v. Ruremonde
Jeanne Soetens
Karel Voets
Toon Ondersteijn
Bert Termeer
Bernadette Roestenburg
Bert Vervoort

Plantenwerkgroep

Jan van Dingenen
Annemiek Grunfeld
Rien Ondersteijn
Gerrie de Rooij
Bernadette Roestenburg
Margreet van Ruremonde
Frans Vlamings
Anneke van der Waaij
Maarten van der Waaij

Vogelwerkgroep

Thieu van Gestel
Jan van der Heijden
Daan Knoops
Leo van de Laar
Toon Ondersteijn
Dirk Eijkemans

Nestkastenwerkgroep

Thieu van Gestel
Daan Knoops
Rien Ondersteijn
Trees Timmermans
Dirk Eijkemans

Werkgroep RO

Ad de Kort
Karel Voets
Marcel vd Langenberg

Werkgroep PR

Lisette Verhoeven
Toon Voets
Martien Roestenburg
Ton Popelier

De coördinator van de werkgroepen staat vet gedrukt.

JAARPROGRAMMA 2019 NATUURWERKGROEP LIEMPDE

Aanvang lezingen: **20.00 uur** in Café 't Groene Woud,
(tenzij anders vermeld) Kasterensestraat 23 te Liempde

Vertrek wandelingen: **09.00 uur** bij Café 't Groene Woud tel. 0411 631291
(tenzij anders vermeld).

www.natuurwerkgroepliempde.nl e-mail: info@natuurwerkgroepliempde.nl

Dag	Datum	Activiteit	Door wie ?	Contact NWG
zondag	13 jan.	Winterwandeling De Scheeken	Sjors de Kort	Martien Roestenburg
dinsdag	15 jan.	Natuurfilm "Blik onder Water" i.s.m. Heem-Natuur groep St. Oedenrode en IVN Rooi locatie: Mariendael St.Oedenrode	Mark Scheepens	Ton Popelier
zaterdag	19 jan.	Kleine Landschapselementen	KLE	Dorine Bekkers
donderdag	14 feb.	Lezing « Wilde Bijen »	Pieter van Breugel	Ton Popelier
zaterdag	16 feb.	Kleine Landschapselementen met JNW Liempde	KLE	Dorine Bekkers
zondag	17 feb.	Wandeling Smaldonk, Schijndel	Ton Popelier	Ton Popelier
woensdag	13 mrt.	Boomfeestdag	Bestuur/KLE	Bestuur
donderdag	14 mrt.	Lezing "Bever en Otter in Brabant" Peter Twisk	Peter Twisk	Ton Popelier
zaterdag	16 mrt.	Kleine Landschapselementen	KLE	Dorine Bekkers
zaterdag	23 mrt.	Afhaaldag Biodiversiteitsactie	Bestuur/PR	Ton Popelier
zondag	24 mrt.	Wandeling De Mortelen	Mark Kapteijns	Ton Popelier
donderdag	28 mrt.	Algemene Ledenvergadering	Bestuur	Bestuur
donderdag	11 apr.	Lezing "Parels van het Bossche Broek"	Peter Verhagen	Ton Popelier
zondag	14 apr.	Wandeling Velder	Frans van Boeckel	Martien Roestenburg
zondag	28 apr.	Vrijwilligersdag		Ton Popelier/ Karel Voets
zaterdag	18 mei	Vroege vogelwandeling in de Scheeken (Nationale Vogelweek) 07.00-10.00 uur	Vogelwerkgroep	Dirk Eijkemans
donderdag	23 mei	Lezing "Verspreiding van planten en zaden"	Bert de Vaan	Ton Popelier
zondag	26 mei	Wandeling de Prekers, Schijndel	Fia Fiers	Ton Popelier
zaterdag/ maandag	8/10 jun.	Pinksterweekend	comité	Martien Roestenburg
zaterdag	15 jun.	Opa- en Omadag	Bestuur/PR	Jolan van Herwaarden
zondag	23 jun.	Bezoek Heemtuin Wasvenhoeve, Eindhoven	Kees van Grevenbroek	Ton Popelier
donderdag	27 jun.	Lezing "Landgoederen in Het Groene Woud"	Thijs Caspers	Ton Popelier

JAARPROGRAMMA 2019 NATUURWERKGROEP LIEMPDE (vervolg)

Aanvang lezingen: **20.00 uur** in Café 't Groene Woud,
(tenzij anders vermeld) Kasterensestraat 23 te Liempde
Vertrek wandelingen: **09.00 uur** bij Café 't Groene Woud tel. 0411 631291
(tenzij anders vermeld).

www.natuurwerkgroepliempde.nl e-mail: info@natuurwerkgroepliempde.nl

Dag	Datum	Activiteit	Door wie?	Contact NWG
zondag	1 sep.	Fietstocht "Trappen met Mari & Lisette"	Mari en Lisette vd Velden	Martien Roestenburg
donderdag	5 sep.	Aftrap seizoen 2019/2020 Kleine Landschapselementen	KLE	Dorine Bekkers
donderdag	12 sep.	Lezing "Flora en fauna van de Kampina"	Frans Kapteijns	Martien Roestenburg
zondag	15 sep.	Vroege Vogelwandeling Kampina 06.00-09.00 uur	Frans Kapteijns	Martien Roestenburg
donderdag	19 sep.	Tussentijdse ledenvergadering/ film "Wijboschbroek"	Bestuur/ Leo vd. Veerdonk	Bestuur
zaterdag	21 sep.	Kleine Landschapselementen	KLE	Dorine Bekkers
donderdag	10 okt.	Lezing "Ontstaan van het Liempdse landschap"	Kees Quinten	Toon Voets
zondag	13 okt.	Wandeling Dommeldal Olland	Jeanne Soetens & Bert Vervoort	Ton Popelier
zaterdag	19 okt.	Kleine Landschapselementen	KLE	Dorine Bekkers
vrijdag	25 okt.	"Nachtbrakers"	Comité i.s.m. JNW Liempde	Martien Roestenburg/ Ton Popelier
zaterdag	2 nov.	Nationale Natuurwerkdag	KLE	Dorine Bekkers
donderdag	14 nov.	Lezing "Uilen van Nederland"	Marco Renes	Ton Popelier
zaterdag	16 nov.	Kleine Landschapselementen i.s.m. COA Oistrerwijk	KLE	Dorine Bekkers
zondag	24 nov.	Wandeling Stok/Hooge Beek, Sint-Oedenrode	Ton Popelier	Ton Popelier
zondag	15 dec.	Wandeling Kasteel Heeswijk	Bert Subelack	Ton Popelier
donderdag	19 dec.	Foto-/filmavond	comité	Ton Popelier
vrijdag	27 dec.	Busexcursie		Martien Roestenburg/ Ton Popelier

INHOUD

Boomfeestdag	3
Busexcursie	13
Heggenvlechten 't Coot	7
In memoriam Bert	2
Jaarprogramma 2010	38
Jeugdnatuurwacht	30
Kleine Landschapselementen.....	4
Natuurmomenten	33
Nestkastenpredatie	32
Nestkastenwerkgroep	27
Op Liemt Gemunt	14
Opa- en Omadag	14
Overleg met de gemeente Boxtel	36
Paddenwerkgroep	29
Pinksterweekend 2019	8
Plantenwerkgroep	19
Projecten SPPILL	24
PR-werkgroep	18
Rouwbommel I II III	35
RO-werkgroep	23
Slechtvalken	25
Vogelwerkgroep	28
Voorzitter, woordje van de (Meer natuur)	1
Vrijwilligersdag	16
Werkgroepen, overzicht	37